

О. О. Маркозова, кандидат соціологічних наук, доцент

НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ – НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ДОСЯГНЕННЯ ЖИТТЄВОГО УСПІХУ ЛЮДИНИ

Проаналізовано сутність концепції навчання протягом усього життя. Показано, що основним ресурсом самореалізації особистості в інформаційному суспільстві є освітній капітал. Доведено, що в сучасних умовах необхідним фактором досягнення людиною життєвого успіху стає навчання впродовж життя, спрямоване на отримання тих знань та навичок, що будуть затребувані у майбутньому.

***Ключові слова:** людина, суспільство, освітній капітал, навчання впродовж життя, життєвий успіх.*

Актуальність проблеми. В сучасному інформаційному суспільстві відбувається усвідомлення того, що розвиток економічних і соціальних відносин у державі залежить від рівня освіти громадян, які спроможні самостійно ставити та реалізовувати цілі, спрямовані на досягнення життєвого успіху. Не випадково в усіх постіндустріальних країнах освіта віднесена до пріоритетних сфер діяльності, адже вона не тільки виступає підґрунтям для самореалізації кожної особистості, але також є основою динамічного розвитку суспільства. Саме освіті належить головна роль у формуванні людського капіталу, який нині стає вирішальним фактором як економічного розвитку країни, так і досягнення життєвого успіху людини. Отже, зважаючи на те, що знання особистості сьогодні перетворюються на основний ресурс її самореалізації, актуальним постає завдання аналізу проблеми навчання впродовж життя, що значною мірою детермінує досягнення життєвого успіху людини.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Вивченню сутності проблеми досягнення життєвого успіху людини присвячені праці учених з багатьох країн світу [1–7]. Не дивлячись на різні підходи до визначення цього складного соціального феномену, шляхів досягнення та критеріїв вимірювання, усі вчені погоджуються з тим, що успіх людини завжди пов'язаний з її внутрішньо-особистісними характеристиками, основною з яких є освітній потенціал. У той же час зміщення акцентів у розвитку суспільства в бік людського капіталу вимагає додаткового аналізу питань впливу освіти особистості на досягнення життєвого успіху. У зв'язку із цим *метою* даної статті є аналіз проблеми навчання впродовж життя як необхідної передумови не тільки самореалізації

людини, а й динамічного розвитку суспільства в умовах інформаційного соціуму.

Зважаючи на швидкі темпи розвитку суспільства та процеси глобалізації і інформатизації, новою реальністю сучасності стало те, що знання людини застарівають дуже швидко. Все актуальнішою є вимога постійного та оперативного перенавчання людини, розширення набутих знань, умінь та навичок, без яких вже неможливо не тільки зробити кар'єру, а й просто утриматися на робочому місці. Тому в умовах інформаційного соціуму досягнення життєвого успіху людини неможливе без постійного освоєння нових знань, без вдосконалення навичок і компетенції, що будуть сприяти формуванню творчої особистості, яка вміє не тільки самостійно та критично переосмислювати існуючі фрейми повсякденних практик, а й формувати нові, на випередження суспільного розвитку. Це дозволить людині ефективно адаптуватися до складних умов життєдіяльності, самостійно ставити та досягати цілі, виховувати в собі необхідні якості та отримувати знання, що будуть затребуваними у майбутньому.

Виходячи з того, що в сучасному світі людині необхідно постійно отримувати все нові і нові знання, підвищувати свій освітній капітал, виникла навіть ціла концепція безперервної освіти, що базується на ідеї навчання впродовж життя. Вперше концепція навчання впродовж життя була представлена у 1965 р. П. Ленграндом на форумі ЮНЕСКО. У запропонованій ученим теорії в центр розвитку суспільства були поставлені компетенції людини, для якої держава повинна створити всі необхідні умови для постійного розвитку її здібностей протягом життя. Поштовхом для створення теорії безперервної освіти стала глобальна концепція «єдності світу», згідно з якою всі частини нашої цивілізації взаємопов'язані та взаємозумовлені. При цьому людина є головною цінністю і основою всіх процесів, що відбуваються у світі.

Значний внесок у розробку теорії безперервної освіти вніс Р. Даве, який під безперервною освітою розумів процес вдосконалення особистого соціального і професійного розвитку протягом усього життєвого циклу індивіда з метою підвищення якості життя як людей, так і колективів [8, р. 34]. Даве також визначив двадцять п'ять ознак, що характеризують безперервну освіту, серед яких найважливішими є: охоплення освітою всього життя людини; розуміння освітньої системи як цілісної, що включає дошкільне виховання, основну, повторну, паралельну освіту і об'єднує, інтегрує всі її рівні та форми; включення в систему освіти, крім навчальних закладів, формальних, неформальних і позаінституціональних форм освіти.

Останнім часом було опубліковано значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемі навчання впродовж життя, але, як заявляє Р. Едвардс,

у науковців і досі немає єдиного визначення «безперервного навчання», а існує ціла «концептуальна сфера» [9]. Тим не менш, найчастіше під навчанням упродовж життя розуміють всю діяльність як держави, так і окремої людини з отримання освіти з раннього дитинства аж до пенсії з метою самореалізації в процесі досягнення життєвого успіху [10–12]. Безперервна освіта – це сукупність способів і форм здобуття, поглиблення та розширення базової освіти, професійної компетентності і культури особистості. Для кожної людини безперервна освіта є процесом формування та задоволення її пізнавальних і духовних потреб, розвитку здібностей у мережі навчальних закладів чи шляхом самоосвіти.

Принцип «навчання впродовж життя» сьогодні діє в усіх цивілізованих країнах, оскільки в умовах інформаційного соціуму кожна людина постійно відчуває брак певних знань і має потребу в їх регулярному оновленні. Зростає кількість людей, які продовжують освіту і освоюють нові професії або підвищують кваліфікацію. Це відбувається з багатьох причин: існуючі професійні знання швидко застарівають; популярні у попередні часи професії стають незатребуваними; людина втрачає інтерес до тієї професії, якою вона займається, або прагне підвищити якість професійних знань.

Основними шляхами реалізації програми безперервної освіти є такі: забезпечення наступності змісту та координації навчальної діяльності на різних етапах освіти, що є продовженням попередніх; формування потреби й здатності особистості до самонавчання; оптимізація системи перепідготовки працівників і підвищення їх кваліфікації; створення інтегрованих навчальних планів та програм; запровадження і розвиток дистанційної освіти; формування системи навчальних закладів для забезпечення освіти дорослих відповідно до потреб особистості та вимог ринку праці.

Реалізація концепції навчання впродовж життя сприяє адаптації особистості до соціально-економічних умов, що постійно змінюються, дає змогу зняти соціальну напруженість у суспільстві, допомагає людині досягти життєвого успіху, тому що безперервна освіта і самоосвіта – основні чинники побудови людиною професійної кар'єри. Перспективи кар'єрного зростання пов'язані, насамперед, з підвищенням рівня професійної майстерності. Зацікавленість працедавця у кваліфікованих кадрах узгоджується з правом працівника на професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації. Вирішувати ці проблеми покликана система додаткової освіти і професійного навчання.

У цілому ж в сучасних умовах навчання впродовж життя стає необхідним як для окремої особистості, так і для суспільства. Для держави безперервна освіта людини – це провідний напрям соціальної політики з реалізації забез-

печення сприятливих умов загального та професійного розвитку кожної особистості. Система безперервної освіти також є механізмом розширеного відтворення професійного та культурного потенціалу людини і суспільства, умовою розвитку економічної сфери, прискорення соціально-економічного прогресу країни. І навіть для всього світового співтовариства безперервна освіта людини стає способом збереження, розвитку і взаємозбагачення національних культур та загальнолюдських цінностей, важливим фактором та умовою міжнародного співробітництва, а також розв'язання глобальних проблем.

Люди, які не орієнтовані на постійний саморозвиток через навчання, з часом втрачають здатність ефективно діяти. Водночас, якщо особистість присвячує свій вільний час самоосвіті та саморозвитку, збільшенню освітнього капіталу, наполегливо долаючи всі перешкоди на своєму шляху, то вона обов'язково досягне життєвого успіху. Тому навчання впродовж життя є необхідною умовою самореалізації людини в процесі досягнення успіху. Це завдання є важливим не тільки для окремої людини, а й для динамічного розвитку суспільства, підтримки конкурентоспроможності економіки країни, якій потрібні компетентні і високоосвічені громадяни.

Освіта повинна формувати демократичні основи і критерії життєтворчого процесу, а також почуття власної гідності особистості, сприяти соціальній однорідності суспільства, підвищувати демократичну культуру та соціальну справедливість. У демократичній, зі сформованими громадськими інститутами державі тільки особистість, яка досягла життєвого успіху, сповідує принцип єдності знань, переконань і діяльності та перебуває в гармонії з собою і світом. У той же час глобалізація, трансформаційні процеси та постійний потік нової інформації обумовлюють включення людини в дуже складну систему суспільних взаємовідносин, вимагають від неї здатності до нестандартних і швидких рішень, творення нових фреймів життєдіяльності до того, як норма інтеріоризується. Тому в країнах Заходу відбувається постійне збільшення інвестицій у галузь освіти, надання спеціальних грантів, оновлення спектра освітніх послуг та технологій для того, щоб створити умови для навчання особистості протягом усього життя [13].

На жаль, на відміну від розвинених країн Заходу, де в останні десятиліття відбулася зміна державних пріоритетів на користь інвестицій у галузі, що формують людський капітал [14], в Україні спостерігається зменшення капіталовкладень у сфери, котрі в подальшому здатні сформувати інноваційну модель економічного розвитку нашої держави. Не повною мірою вирішене і завдання доступності вищої освіти. Це, перш за все, стосується формування умов для територіальної, соціальної та академічної мобільності молоді. Осві-

та, як складова соціально-економічного розвитку, покликана перетворитися у привабливу і відкриту для інвестицій сферу, а розвиток вищої освіти, зростання якості підготовки кадрів має залишатись стратегією не лише на найближчу, а й на віддалену перспективу. Модернізація освіти в Україні має бути спрямованою на відповідність базовим принципам ринкової економіки, на перетворення освіти у найважливіший ресурс особистого і суспільного розвитку, в ресурс реалізації національних та загальнолюдських цінностей, до яких можна віднести самостійність людини, свободу, добробут і безпеку.

Отже, концепція навчання впродовж життя вже стала реальністю, а в майбутньому її значення буде постійно зростати. Система освіти, що існувала у нашій країні в минулому, не повною мірою задовольняє потреби теперішнього часу і не буде прийнятною у майбутньому. Організаціям, що займаються стратегією розвитку освіти, слід мислити, виходячи за межі традиційного початкового і професійного навчання, за рамки формальної освіти. Вони мусять переглянути ідею про те, що базова освіта, яку отримує людина у молодому віці, є достатньою підготовкою для трудової діяльності впродовж життя, а тим більше – для досягнення життєвого успіху. Тому розгалужена освітня інфраструктура, що зараз створюється у багатьох країнах світу, є однією з найбільш важливих рушійних сил розвитку як людини, так і суспільства. Здобуття знань, умінь та компетенції має носити постійний характер і здійснюватися починаючи з дитинства і до пенсійного віку.

У такому суспільстві життєдіяльність особистості може бути успішною лише за умови постійного засвоєння інноваційних ідей, що можливо тільки в результаті самостійного навчання протягом усього життя. Причому специфіка сучасного інформаційного суспільства полягає в тому, що людині необхідно спрямовувати своє навчання на засвоєння тих знань, що будуть потребуватися у майбутньому. В умовах прискореного розвитку інформаційного суспільства бути виконавцем, який вміє добре засвоювати фрейми вже існуючих взаємодій, означає тільки одне – все життя залишатися підлеглим. Для того, щоб зробити успішну кар'єру, людині вже сьогодні слід перейти до самофреймування цілей, цінностей, якостей, знань, умінь та навичок, що будуть визначати її життєвий успіх у майбутньому.

Крім того, важливою передумовою досягнення життєвого успіху особистості стає формування гнучкого, емоційного інтелекту, який дозволить не тільки адекватно сприймати мінливий світ, а й формувати фрейми майбутніх взаємодій, відчувати, як світ буде змінюватися і що треба зробити вже сьогодні для того, щоб бути успішним завтра. Це допоможе людині вийти за межі стандартних знань, усталених істин та створити щось нове. Стереотипне мислення, яке базується тільки на пасивному засвоєнні вже існуючих у сус-

пільстві фреймів, не дозволить стати успішною особистістю в умовах світу, що змінюється майже щодня.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що в умовах сучасного інформаційного суспільства досягнення життєвого успіху людини неможливе без постійного поповнення освітнього капіталу. Безперервне отримання нових знань та навичок буде сприяти формуванню творчої особистості, яка вміє ефективно адаптуватися до нових умов життєдіяльності, здатна критично мислити, самостійно ставити і ефективно досягати життєві цілі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Huber R. M. The American idea of success / R. M. Huber. – N. Y., 1971. – 328 p.
2. Parker B. Development and validation of a life-success measures scale / B. Parker, H. L. Chummier // Psychological Reports. – 1992. – Apr. Vol. 70.
3. Малинин Е. Д. Философия жизненного успеха. Практическое руководство : учеб. пособие / Е. Д. Малинин. – [2-е изд., доп.]. – М. : Изд. Моск. психол.-соц. ин-та ; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2004. – 304 с.
4. Здравомыслова О. М. От 80-х к 90-м: трансформация моделей успеха / О. М. Здравомыслова, И. И. Шурыгина // Народонаселение. – 1998. – № 1. – С. 17–22.
5. Маркозова О. О. Зміна уявлень людей про успіх як наслідок ідеологічних впливів постмодернізму / О. О. Маркозова // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол. А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2013. – № 5 (19). – С. 338–345.
6. Маркозова О. О. Механізм мотивації досягнення життєвого успіху людини / О. О. Маркозова // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол. А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2014. – № 2 (21). – С. 214–221.
7. Маркозова О. О. Співвідношення індивідуального і колективного успіху людини в умовах радянської реальності / О. О. Маркозова // Вісн. міжнар. Слов'ян. ун-ту. Харків. Серія «Соціологічні науки». – 2013. – Т. 16, № 1. – С. 5–13.
8. Dave R. N. Foundation of Lifelong Education: Some Methodological Aspects / R. N. Dave. – Hamburg, 1976. – 344 p.
9. Edwards R. Behind the Banner. Whither the Learning Society? / R. Edwards // Adults learning. – 1995. – Vol. 6, No 6. – P. 187–189.
10. Титов В. Н. Эволюция и теоретические предпосылки становления концепции «образование в течение жизни» / В. Н. Титов // Профессиональное образование в России и за рубежом. – 2014. – № 1 (13). – С. 10–19.
11. Модянова Т. Современные концепции формирования и реализации кадровой политики. Опыт европейских стран и США / Т. Модянова // Кадровик. Кадровый менеджмент. – 2011. – № 2. – С. 143–149.

12. Shultz T. Investment in Human Capital / T. Shultz. – New York, 1968. – 316 p.
13. Mccrone D. Cultural capital in an understated nation: the case of scotland / D. Mccrone // Brit. J. of sociology. – L., 2005. – Vol. 56, N 1. – P. 65–82.
14. Wright D. Mediating production and consumption: cultural and «cultural workers» / D. Wright // Brit. J. of sociology. – L., 2005. – Vol. 56, N 1. – P. 105–121.

ОБУЧЕНИЕ В ТЕЧЕНИЕ ЖИЗНИ – НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ ДОСТИЖЕНИЯ ЖИЗНЕННОГО УСПЕХА ЧЕЛОВЕКА

Маркозова Е. А.

Проанализирована сущность концепции обучения в течение всей жизни. Показано, что основным ресурсом самореализации личности в информационном обществе является образовательный капитал. Доказано, что в современных условиях необходимым фактором достижения человеком жизненного успеха становится обучение в течение жизни, направленное на получение тех знаний и навыков, которые будут востребованы в будущем.

Ключевые слова: человек, общество, образовательный капитал, обучение в течение жизни, жизненный успех.

LIFELONG LEARNING – AN ESSENTIAL CONDITION FOR SUCCESS IN LIFE MAN

Markozova O. A.

The essence of the concept of lifelong learning, which refers to all the activities of both the state and the individual to obtain education from early childhood up to retirement with the aim of achieving fulfillment in life success. Continuing education – a set of methods and forms of competition, deepening and expansion of basic education, professional competence and cultural identity. For each person continuing education is a process of formation and satisfaction of cognitive and spiritual needs, development of abilities in the network of educational institutions or by self.

The principle of «lifelong learning» today operates in all civilized countries, as in the information society, everyone always feels the lack of specific knowledge and needs in their regular updating. An increasing number of people, who continue their education and learn new skills or improve their skills. This happens for many reasons: popular in earlier times the profession becomes unclaimed; man loses interest to the profession, which it does, or seeks to improve the quality of professional knowledge. Yet the main reason is the rapid development of society and the processes of globalization and informatization, through which the new reality of today is that human knowledge obsolete very quickly. Everything appears urgent requirement of constant and rapid conversion rights, the expansion of the acquired knowledge and skills, without which it is impossible to have not only a career,

but just stay on the job. Therefore, in the information society achieve success in life of man is impossible without constant development of new knowledge, without improving skills that will foster the creative person who can not only independently and critically rethink existing frames everyday practices, but also to form a new, proactive social development. This will enable people to quickly adapt to difficult living conditions, set and achieve their own objectives, cultivate the necessary quality and gain knowledge that will be needed in the future.

It is proved that in modern society the individual livelihoods can be successful only if the constant assimilation of innovative ideas, which is only possible as a result of independent learning throughout life. And the specificity of the modern information society is that people should direct their training on mastering the knowledge that will be needed in the future. In conditions of rapid development of information society, to be a performer, who can well absorb existing frames interactions, means only one thing – life remain subordinate. In order to make a successful career, man today must go to framing itself goals, values, qualities, knowledge and skills that will determine its future success in life. So, given the rapid pace of socio-economic relations, the most important requirement for modern personality is a flexible, emotional intelligence, which enables not only to perceive the changing world, but also form the frames of future interactions feel how the world will change and what to do today in order to be successful tomorrow. This will help a person to go beyond the standard knowledge of established truths and create something new. Stereotypical thinking, based only on passive assimilation of existing frames in the community, not the individual will be successful in terms of the world that is changing almost day.

It is concluded that in today's information society achievements success in life of man is impossible without constant replenishment of their educational capital. Continuous new knowledge and skills will foster the creative personality, able to quickly adapt to new conditions of life, able to think critically, independently and effectively achieve set goals in life.

Key words: *people, society, educational capital, lifelong learning, success in life.*

